

Kateřina Sládek Antalovská

Dějiny výzkumu slangu a argotu u nás

Abstract

The text shows in chronological order the development of opinions on the content and the extent of terms in slang and argot in Czech sociolinguistics. One of the main problems which Czech sociolinguistics has not resolved yet is the acceptance of a linking term for slang and argot. The author in her text introduces several suggestions that come from Czech sociolinguists on how to deal with such a problematic area. The most discussed expression is definitely social dialect. The latest suggestion is the expression sociolect which was named by J. Hubáček at the last conference in Pilsen in 2008 devoted to slang and argot. Whether this expression is accepted and used by the sociolinguistic public will be clear only in the course of time. Amongst others, though less discussed topics could also be the re-evaluation of the definition of argot. The two suggestions how to deal with the problem are introduced by A. Janklová in her article "Is argot going to be newly defined?" This text also discusses the options which might be used by the Czech linguist to give a new definition of argot and newly characterize the groups of speakers.

Keywords: sociolinguistics, slang, argot, social dialect, sociolect

Klíčová slova: sociolingvistika, slang, argot, sociální nářečí, sociolekt

Mým záměrem je představit vývoj zkoumání slangu a argotu v české sociolingvistice. Nejprve zasadím sociolingvistiku do české lingvistiky, představím základní díla a názory,

kteřé ovlivnily další výzkum slangu a argotu u nás, a v rámci toho pojednám o několika terminologických problémech, které se v české sociolingvistice delší dobu řeší.

Přehledy týkající se výzkumu slangu v české sociolingvistice nalezneme např. u L. Klimeše ve stati *Komentovaný přehled výzkumu slangu v Československu, v České republice a ve Slovenské republice v létech 1920-1996*¹ nebo u J. Hubáčka *O českých slanzích*.² Ucelenější přehled o výzkumu argotu předkládá A. Jaklová ve svém článku *Budeme slang nově definovat?*³

1.

Sociolingvistika,⁴ jak už struktura lexému, ve své podstatě neologismus skládající se ze slova *lingvistika* a prefixoidu *socio-* znamenající společnost, napovídá, v sobě kloubí problematiku a metodiku lingvistiky a sociologie. Zabývá se různými aspekty vztahu jazyka a společnosti a tím, jak se navzájem ovlivňují, přičemž využívá jak metod sociologických, tak lingvistických. Susan Philips definuje sociolingvistiku *jako studium způsobů, kterými řeč člověka předává sociální informaci*.⁵

1.1

Vznik sociolingvistiky jako takové se obvykle klade do druhé poloviny padesátých let 20. století, kdy bylo publikováno několik dnes již klasických prací zabývajících se vztahem jazyka a společnosti – v USA dnes již klasická díla Williama Labova⁶ a Joshua A. Fishmana,⁷ ve Velké Británii díla Basila Bernsteina,⁸ autora tolik diskutované teorie jazykových kódů, a také M. A. K. Hallidaye,⁹ v SSSR práce A. D. Švejcera a L. B. Nikolského.¹⁰

Přesně datovat vznik české sociolingvistiky jako takové není nijak jednoduché. Je otázkou, zda je to vůbec možné, protože jednak k sociolingvistickým tématům patří témata dialektologická, pěstovaná ve větší míře už v 19. století, a jednak se sociolingvistickými tématy již zabývali příslušníci Pražského lingvistického kroužku, kteří se od druhé poloviny 20. let 20. století věnovali mj. také otázkám jazykové kultury a teorii spisovného jazyka, tedy otázkám jazykové normy a kodifikace jazyka, které patří

1) Viz KLIMEŠ, L., 1997, 47.

2) Viz HUBÁČEK, J., 1979, 9–16.

3) Viz JAKLOVÁ, A., 1999, 293–300.

4) Termín poprvé použit v CURRIE, C. Haver, 1952.

5) Cit. dle SALZMANN, Z. 1996, 109.

6) Viz LABOV, W. 1966.

7) Viz Fishman, J. A., 1970.

8) Např. BERNSTEIN, B., 1971, 1973.

9) Např. Halliday, M. A. K., 1978.

10) Viz Švejcer, A. D., Nikolskij, L. B., 1978, 1983.

k ústředním tématům sociolingvistiky a s nimiž se přirozeně v té či oné podobě vyrovnávali i autoři 19. století při studiu dialektů. Jako mezní datum vzniku české sociolingvistiky stanovujeme 80. léta 20. století, kdy vychází *Úvod do sociolingvistiky* od A. D. Švejcara a Z. Nikolského v překladu J. Krause s jeho neméně důležitou předmlouvou. Avšak mnohem dříve vycházejí statě se sociolingvistickou tematikou, jako např. Oberpfalcerova¹¹ stať v Československé jazykovědě *Argot a slang* z roku 1934 a *Slang a argot*¹² z roku 1932, časopisecké příspěvky V. Skaličky *Jazyk a společnost*¹³ a *Hranice sociolingvistiky*¹⁴ z roku 1974 a 1975 a další. Za předchůdce české sociolingvistiky proto považují F. Oberpfalcer Jílka, některé zástupce PLK, jako např. B. Havránka, F. Trávníčka, J. Vachka a V. Skaličku, a kompletní dialektologii se všemi jejími hlavními zástupci, např. A. V. Šemberu, F. Bartoše, J. Gebauera a další, tedy autory publikující před rokem 1983, kdy u nás vychází výše zmínovaný český překlad *Úvod do sociolingvistiky*¹⁵ od A. D. Švejcara a L. B. Nikolského. Rok 1983 proto považují za oficiální představení sociolingvistiky v rámci české lingvistiky.

1.2

Mezi centrální témata současné sociolingvistiky patří vedle variantnosti jazyka (do které mj. patří výzkum slangů, argotů, městské mluvy a nářečí) i jazykové zákony, jazykové plánování a jazykový management, bilingvismus a diglosie. V této stati se soustředíme na dějiny výzkumu slangů a argotů českého národního jazyka.

1.3

Současná sociolingvistika, jak světová, tak česká, pracuje s dvojitým pojetím obsahu pojmu slang. Užší pojetí slangu od sebe přísně odlišuje slang zájmový, profesní mluvu a argot. Širší pojetí staví proti sobě na jedné straně slang zájmový a profesní mluvu, na straně druhé argot. Zastánci užšího pojetí argumentují tím, že mezi zájmovým slangem a profesní mluvou jsou takové rozdíly, že je nelze zařadit do jedné kategorie. V české sociolingvistice se ale stále více prosazuje pojetí širší. Sociolingvisté si jsou totiž vědomi toho, že dosud nebyly jasně definovány zásadní rozdíly mezi profesní mluvou a zájmovým slangem. V. Křístek např. píše: „Podle mého mínění umožňuje toto pojetí fakt, že hranice mezi oběma útvary jsou zpravidla plynulé, nikoli ostré.“¹⁶ Zastánci širšího pojetí jsou např. J. Bečka, P. Hauser, Z. Hladká. J. Hubáček, jehož velká část publikační činnosti je věnována právě výzkumu slangů, je však zastáncem užšího pojetí.

11) Viz OBERPFALCER F., 1934, 311–375.

12) Viz OBERPFALCER, F., 1932, 26–31.

13) Viz SKALIČKA, V., 1974, 85–87.

14) Viz SKALIČKA, V., 1975, 110–115.

15) Viz Švejcer, A. D., Nikolskij, L. B., 1978, 1983.

16) Viz KŘÍSTEK, V., 1973, 100.

2.

Výzkum slangu a argotu má v české sociolingvistice dlouholetou tradici. Za zakladatele moderního slangologického bádání je u nás považován František Oberpfalcer Jílek, jehož dvě statě věnující se základním charakteristikám slangu a argotu vyšly v letech 1932 a 1934. Pro přehlednost se zaměříme nejprve na problematiku argotu, následně v další části příspěvku na slang.

2.1

Nesmíme se domnívat, že se před rokem 1932, resp. 1934, na našem území nikdo výzkumem slangu a argotu nezabýval. Pomineme-li tzv. smolné knihy (černé knihy), do kterých úředníci v 16. století zapisovali výpovědi zločinců na mučidlech a které se tak zároveň staly podkladem pro porozumění zločnické řeči při dalších vyšetřováních, nalezneme jeden z prvních slovníčků argotu u nás u Antonína Jaromíra Puchmajera. Tento slovníček *Hantýrka oder die Čechische Diebersprache*, který zachycuje český argot od konce 18. století až do 2. poloviny 19. století, vyšel v roce 1821 jako součást učebnice romštiny *Romani Čib*.¹⁷ Puchmajer chtěl tímto slovníčkem, jež obsahuje 440 výrazů, vyvrátit tehdejší domněnku, že zlodějská hantýrka je identická s romštinou. Téměř všechny zaznamenané argotismy totiž nepocházejí z romštiny, ale z češtiny, němčiny nebo z jidiš. Většinu výrazů zachytil Puchmajer v roce 1819 v Radnicích, kde se učil cikánsky od cikánských žen a dětí čekajících na své muže a otce, až se vrátí z plzeňského vězení.

2.2

Z Puchmajerova slovníčku, ale i z dalších menších slovníků argotu, např. ze slovníku Karla Judy *Tajná řeč (hantýrka) zlodějů a šibalů*¹⁸ nebo ze slovníku Františka Bredlera *Slovník české hantýrky*¹⁹ vychází v roce 1926 vydaný slovník *Zum Wortschatz des tschechischen Rotwelsch*²⁰ od Eugena Rippla, profesora slavistiky na tehdejší německé univerzitě v Praze. Celá publikace je rozdělena do dvou částí, úvodní teoretické části a části slovníkové. Teoretická část je psaná v němčině a vytištěná pro dnešního čtenáře hůře čitelným švabachem. Rippl zde uvádí různé zdroje, literární i neliterární, ze kterých během sestavování slovníku vycházel, neopomíná ale uvést i některé znaky argotu, jako např. u pražských zlodějů používané spojení písmen *ko* na začátku a konci původního argotismu v případě, že se cítili odposlouchávání. Např. *kovšiko* – vši, *kozloko* – zloděj.²¹ Slovníková část, řazená abecedně, je dvojazyčná. Lemma je vytištěné tučně, dnešní latinkou. Ve švabachu následuje německý

17) Viz PUCHMAJER, J. A., 1821.

18) Viz JUDA, K., 1902, 139n.

19) Viz BREDLER, F., 1914.

20) Viz RIPPL, E., 1926.

21) Viz RIPPL, E., 1926, 12. O tomto jevu mluví i Oberpfalcer ve své statě z roku 1934.

výklad výrazu a původní zdrojový pramen. Např. *kovšiko* Läuse, Pol. (s. Einleitung!), *kozloko* Dieb, Pol. (s. Einleitung!).²² Slovník obsahuje přes 2900 hesel. Zajímavý je autorův dvojitý náhled na řeč zlodějů. Doslova píše: „*Pokud je řeč zlodějů používána jako zbraň proti občanské společnosti, můžeme ji považovat za tajnou řeč, jinak nese neškodný háv stavovské nebo profesní mluvy, která vede uvnitř a vedle lidové mluvy zvláštní život a to ve formě nižšího řečového aktu.*“²³ (pozn. překlad autorka).

2.3

V roce 1932 publikuje František Oberpfalcer Jílek svou stať *Slang a argot*,²⁴ na kterou o dva roky později naváže další stať, *Argot a slangy*.²⁵ Již v první statě vymezuje vedle tzv. stavovských mluv, které též nazývá slangy, i argot. Přesnou charakteristiku stavovských mluv ale nepředkládá. Ve stručnosti představuje i základní onomaziologické postupy, které se na tvorbě slangismů a argotismů²⁶ podílejí, jako např. metaforizace, elipsa, zkracování, derivace nebo umělá deformace slov přidáním slabiky *ko* na začátek a konec slova. Oproti Ripplovi však Oberpfalcer neuvádí situace, v nichž k této deformaci slov dochází. Protože v této době nebyla sociolingvistická terminologie sjednocená, stejně jako není ani v současnosti, uvádí i několik názvů této mluvy v jiných evropských jazycích. I když v češtině již pro mluvu tuláků, žebráků a nevěstek existoval termín hantýrka, Oberpfalcer se přiklání k francouzskému výrazu argot. Vysvětlení své volby ale nepodává. Druhá stať z roku 1934²⁷ je podstatně obsáhlejší a z větší části se zaměřuje na představení argotu. Již zde Oberpfalcer řeší dosud nevyřešenou otázku volby společného pojmenování slangu a argotu. Německé *Sondersprachen*, zvláštní jazyky, odmítá, protože by to mohlo vzbuzovat nesprávné představy o jazykových jevech. Odmítá i označení stavovská nářečí, protože *nářečí může být jediným dorozumivacím prostředkem člověka ve všech situacích jeho života, ale slangy a argot jsou vždy jen druhou podobou jeho jazyka*.²⁸ Oproti první statě z roku 1932 ale již doporučuje užívat termín argot, původní český název hantýrka považuje za zastaralý. Sám však často používá termín *tajný jazyk*. Jasnou definici argotu u Oberpfalcera ještě nenalezneme, z jeho poznámek je ale evidentní, že si uvědomoval funkci argotu, tedy utajení obsahu mluvy před okolím. Na základě první statě

22) Viz RIPPL, E., 1926, 30, 31; (překl. autorka) Läuse – vši, Dieb – zloděj; s. 63 zkratka Pol. = Záznamy pražského policejního ředitelství. (Částečně také dle ústních informací.)

23) Viz RIPPL, E., 1926, 13.

24) Viz OBERPFALCER JÍLEK, F., 1932, 26–31.

25) Viz OBERPFALCER JÍLEK, F., 1934, 311–375.

26) Oberpfalcer nepoužívá termín *slangismus* a *argotismu*, ale *slangový* a *argotický* prvek. viz pozn. 24, s. 30.

27) Recenze TROST, P., 1995, 10–13; poprvé uveřejněna v SaS v roce 1935.

28) Viz OBERPFALCER JÍLEK, F., 1932, 312.

je i zřejmé, že se Oberpfalcer přiklání k dnešnímu širšímu pojetí slangu, které proti sobě staví profesní mluvu a slangy na jedné straně a argot na straně druhé. V první stati řadí totiž do stavovské mluvy způsob vyjadřování lidí spojených stejnou prací (dnes označované jako profesní mluva), např. rybáři a myslivci, za zvláštní skupinu považuje mluvu vojáků, studentů, sportovců a herců (dnes označované souhrnně slang). Oba typy mluvy označuje souborným názvem slangy.

2.4

V roce 1937 vychází v Heidelbergu tenká kniha *Das tschechische Rotwelsch*²⁹ německého profesora Karla Treimera. Autor uvádí cca 2000 argotismů, které jsou vysvětlovány přímo v textu, u části z nich se pokouší i o etymologický výklad. Treimer využívá ve svém textu vedle argotismů zaznamenaných Bredlerem, Oberpfalcerem a Ripplem i literární prameny, např. E. E. Kische nebo Z. Wintera. Český argot charakterizuje jako *profesní a stavovskou řeč nejnižších společenských vrstev s rysy tajné řeči, která vznikla za účelem vyloučení nezavěšených posluchačů*³⁰ (pozn. překlad autorka).

2.5

Období budování komunismu výzkumu argotu příliš nepřálo. Přesto z tohoto období nalezneme několik statí, přednesených hlavně na plzeňské konferenci o slangu a argotu (viz níže), nebo publikací, jako např. Sukova publikace *Několik slangových slovníků*³¹, nebo Krátkého *Hantýrka pro samouky*³².

Sukova publikace *Několik slangových slovníků* vyšla dvakrát, poprvé v samizdatu v roce 1973 pod názvem *Český kriminální slang*, podruhé oficiálně v roce 1993. Veškerý materiál shromažďoval Suk ve spolupráci s Janem Frolíkem v letech 1969-1979, kdy byli oba uvězněni za podvracení republiky. Jak uvidíme dále, oba texty ale nejsou zcela identické. V samizdatovém vydání Suk nabízí zcela nový pohled na argot. Nechápe jej již jako tajnou mluvu spodiny, vězňů a žebráků, a proto mu odmítá připisovat aspekt tajnosti a utajení mluvy. Dnešní, resp. bývalí, vězni nemají dle autora tendenci se nějakým způsobem vydělovat od ostatního obyvatelstva. *Kriminálnictví zdemokratizovalo*³³. Ve vydání z roku 1993 se ale částečně, s určitým omezením navrací zpět k běžně přijímané definici argotu. Doslova píše: „*Pokud budeme trvat na definici argotu jako na mluvě uměle vytvořené za účelem utajení sdělovaného před nezavěšenými, a já se domnívám, že taková definice svůj účel má, pak zjistíme, že v češtině je takových zvláštních oblastí velmi*

29) Viz TREIMER, K., 1937, 93.

30) Viz TREIMER, K., 1937, 26.

31) Viz SUK, J., 1993; první vydání v samizdatu v roce 1973.

32) Viz KRÁTKÝ, R., 2004; první vydání v roce 1964.

33) Viz SUK, J., 1973, samizdatové vydání, 22.

*málo.*³⁴ Do argotu podle této definice řadí vedle tajných hesel a velmi omezené slovní zásoby i tajnou mluvu dětskou, jejíž slova jsou prokládána určitými slabikami.

2.6

V době politického tání, v roce 1964, vydává Radovan Krátký *Hantýrku pro samouky*, která je částečně koncipovaná jako učebnice hantýrky. Pro představovanou vrstvu jazyka zvolil autor termín hantýrka, protože dle něj nelze vždy přesně rozlišit, kdy se jedná o argot a kdy o slang. Jako příklad uvádí tzv. pepickou řeč z Žižkova. „*Pepických výrazů či obrátů [...] používali i lidé, kteří vůbec nepatřili k podsvětí [...]. Tak vznikla řeč ne tajná, ale řeč pro zasvěcené, zvláště pokud jde o erotiku nebo činnost, jež byla na štíru se zákonem. Pracovala hlavně pomocí vtípu a z hlediska třídění je velmi těžké říci, kde ještě je argotem a kde už začíná být slangem.*“³⁵ I Oberpfalcer píše ve své stati s roku 1932, že slang a argot nelze vždy přesně od sebe oddělit, protože *mají mnoho jazykového materiálu společného* a protože *argotické a slangové prvky přecházejí velmi často až do obecného jazyka.*³⁶

2.7

O prorůstání argotu do konverzační mluvy poválečné (rozuměj po 1. světové válce) městské inteligence píše i Pavel Trost ve svém článku *O pražském zgotizování*.³⁷ Argotizováním je míněno přebírání některých výrazů z argotu pražskou horní vrstvou, která se tak chtěla odlišit od buržoazie středního stavu, a tím se emancipovat z tradiční vázanosti maloměstské, maloburžoazní. Bohužel se tohoto jevu žádný další lingvista nechopil a dále ho nerozvedl.

2.8

Po převratu, v roce 1992, oficiálně vychází slovník nekonvenční češtiny *Šmírbuch jazyka českého*³⁸ od Patrika Ouředníka. Publikace není typickým slovníkem s abecedně řazenými hesly a výkladovými částmi. Čtenář zde nalezne 1200 tematických skupin a podskupin s více než 1500 hesly, které obsahují příklady z různých argotů, hlavně z *Prahy a českého kraje; z brněnského, resp. ostravského, argotu zaznamenává pouze výrazy, které již do Čech pronikly.*³⁹ Profesionalismy neuvádí, příklady ze zájmového slangu pouze v případě, že pronikly do běžné hovorové češtiny. Součástí hesel je i více než 1300 citátů z beletrie původní i překladové. Autor nijak nevymezuje argot a slang, protože si uvědomuje jejich širokou rozmanitost a propojenost. Místo toho používá pro slang a argot zastřešující

34) Viz SUK, J., 1993, 9.

35) Viz KRÁTKÝ, R., 2004, 16.

36) Viz OBERPFALCER JÍLEK, F., 1932, 29n.

37) Viz TROST, P., 1995, 7–9.

38) Viz OUŘEDNÍK, P., 1992; 1. vydání vyšlo v exilu v Paříži, 1988.

39) Viz OUŘEDNÍK, P., 1992, 8.

označení nekonvenční čeština.⁴⁰ Cílem slovníku je *poukázat na barvivost a vtip „nekonvenční češtiny“, její mnohotvárnost a prolnavost a na možné způsoby jejího rozvíjení.*⁴¹

2.9

Jaroslav Hála a Petra Soudková vydávají v roce 2002 jako přílohu časopisu České vězinství práci *Jak mluví čeští vězni.*⁴² Podobnou práci *Slovníček „Světská hantýrka“*⁴³ publikoval Jaroslav Podzimek v roce 1937 jako přílohu časopisu Bezpečnostní služba. Jeho práce se ale zaměřuje na mluvu kočovných loutkářů, komediantů, koňských handlířů, brusičů a tuláků. Jejich řeč se dle autora značně liší od mluvy zlodějské, zejména velkým počtem přejatých slov z cikánštiny. Dle autorů *Slovníků nespisovné češtiny*⁴⁴ je ale mezi argotem světským a argotem vězeňským shoda 25–30 % a není dána jenom slovy romského původu.⁴⁵ Práce *Jak mluví čeští vězni* nepředkládá pouze slovník argotismů, ale představuje vězeňský argot i po psychosociální stránce. Je doplněna mnoha typickými vtipy, které kolují mezi vězni, ale i kasuistickými studiemi, rozhovory s několika vězni, kteří líčí svůj životní osud. Právě v jejich líčení zachytili autoři i vězeňské argotismy. Jsou to buď jednotlivá slova, nebo celé věty. Sběr materiálu prováděli autoři dotazníkovou metodou, ale i řízenými rozhovory a pozorováním. Na základě ochoty, se kterou vězni dotazníky vyplňovali a odevzdávali, autoři usuzují, že *vězeňský argot v dnešní době neslouží prvořadě jako tajná řeč.*⁴⁶ Tohoto jevu si všimli i někteří přednášející na jednotlivých konferencích o slangu a argotu v Plzni. Např. Bečka píše, že *v argotu nejde o utajování, nýbrž spíš o přehodnocování podle postoje lidí, kteří stojí na okraji společnosti.*⁴⁷ I Suk ve svém příspěvku z páté konference vidí utajovací funkci jako druhotnou, primární funkcí slangu a argotu je pro něj vytváření pocitu sounáležitosti a příslušnosti k určité skupině. Píše: *„Proto navrhuji omezit vědecké užívání termínu argot pouze na tyto (rozuměj např. smluvené tajné kódy při dorozumívání v telefonu) nečetné případy vědomého utajování a pro ostatní případy skupinové mluvy ponechat termín slang.“*⁴⁸

40) Viz OUŘEDNÍK, P., 1992, 7.

41) Viz OUŘEDNÍK, P., 1992.

42) Viz HÁLA, J., SOUDKOVÁ, P., 2002.

43) Viz PODZIMEK, J., 1937.

44) Viz KOLEKTIV, 2006.

45) Viz KOLEKTIV, 2006, 17.

46) Viz HÁLA, J., SOUDKOVÁ, P., 2002, 40.

47) Viz BEČKA, J. V., 1987, 6.

48) Viz SUK, J., 1995, 24.

2.10

Další unikátní publikací je *Slovník nespisovné češtiny*⁴⁹ shromažďující výrazy z různých slangů, argotů a obecné češtiny, který vyšel v roce 2006 pod vedením Jana Huga. Slovník obsahuje více než 14 000 hesel z různých zájmových a profesních slangů, argotu světského, vězeňského, ale i brněnského a ostravského mluvy. Publikace je uvedena chronologicky řazeným přehledem různých prací zabývajících se výzkumem slangu a argotu u nás, následně i stručnou charakteristikou některých slangů a argotů.

2.11

Zásadním příspěvkem k výzkumu argotu v české sociolingvistice je článek Aleny Jaklové *Budeme argot nově definovat?*⁵⁰ Aby byla pro čtenáře zřejmá chronologie výzkumu argotu u nás, předkládá autorka nejprve základní studie a slovníky argotu, které u nás vyšly v průběhu první třetiny 20. století, následně se zaměřuje na analýzu příspěvků, které byly předneseny na jednotlivých ročnících plzeňské konference o slangu a argotu. Z této analýzy je zřejmé, že si autoři uvědomují společenské změny, které se odrážejí i v jazyce, konkrétně ve funkcích argotu, *a proto popisují a mnohdy i definují argot nejednotně, někdy i v rozporu s jeho původní charakteristikou.*⁵¹ Doposud byl argot charakterizován jako mluva společenské spodiny (tuláků, zlodějů, prostitutek apod.) s funkcí utajit obsah promluvy před ostatními nečleny společenství. A. Jaklová proto apeluje na co nejrychlejší vymezení tohoto termínu a sama nabízí dvě možné alternativy řešení. Termín argot ponechat pro označení historických argotů, tedy těch, které odpovídají definici z počátku 20. století, ostatní mluvy označovat termínem slang, který bude nově definován a detailněji charakterizován. Druhým možným řešením je používat termín argot i pro některé současné mluvy s tím, že budou nově popsány sociální skupiny, které jej užívají. Zároveň ale musí být zodpovězena otázka, zda utajení obsahu mluvy je stále zásadním rysem i dnešního argotu.⁵² Novou definici argotu včetně charakteristiky skupin mluvčích musí dle mého názoru vymezit široce uznávaná lingvistická osobnost, v opačném případě nebude tato definice ostatními respektována.

49) Viz KOLEKTIV, 2006.

50) Viz JAKLOVÁ, A., 1999, 293–300.

51) Viz JAKLOVÁ, A., 1999, 299.

52) Viz JAKLOVÁ, A., 1999, 299.

3.

3.1.

Jak jsme zmínili výše, jsou Oberpfalcerovy statě považovány za zakladatelské práce ve výzkumu o slangu a argotu.⁵³ V první stati z roku 1932 hodnotí Oberpfalcer mluvu vojáků a námořníků, mluvu studentů, sportovců a herců jako zvláštní skupinu⁵⁴ tzv. stavovské mluvy, jež můžeme nazvat též slang. Slang charakterizuje následovně: „*Slang je jakýmsi jazykovým sportem, projevem pocitu duševní převahy, výrazem jisté hravosti.*“⁵⁵ Již zde si Oberpfalcer všiml, že část stavovských mluv souvisejících s povoláním, se vyznačují úzkostlivou přesností a jednoznačností, naproti tomu zvláštní skupina stavovských mluv jiskří vtípem, hýří rozmarem, ironií, smělymi změnami významů slov a větším počtem synonym.⁵⁶ V druhé stati je už Oberpfalcer přesnější, slangy jsou pro něj *výsledky rozlišení jazyka národního podle společenských skupin*.⁵⁷ Sociální rozvrstvení jazyka se pak neobráží ve změnách hláskových, ale ve slovníku a významu slov, některé typické rysy nalezneme dle autora i v mluvnické stavbě. Konkrétní příklady neuvádí. V detailnějším popisu slangů se zaměřuje na slang studentský, slang vorařů, horníků, rybářů, miškářů, číšníků a umělců. I když jsou Oberpfalcerovy studie prvními svého druhu, jsou některé jeho postřehy a závěry platné i v současnosti a mnoho sociolingvistů jej neustále cituje.

3.2.

V roce 1977 proběhla na Pedagogické fakultě Západočeské univerzity I. konference o slangu a argotu, kde zazněl i Bečkův příspěvek *Slangy, podmínky jejich vzniku a vývoje*.⁵⁸ Bečka zde chápe slang jako jednu z variant tzv. kolokviální řeči (další varianty jsou zachovalá nářečí), tedy řeči v projevech předem nepřipravených, nestylizovaných a ve větší míře spontánních. Aby mohl dle autora slang vzniknout, je zapotřebí splnění tří podmínek:

1. speciální prostředí,
2. speciální sdělné potřeby vázané na speciální činnost a
3. speciální kolektiv.⁵⁹

Za nejdůležitější podmínku pro vznik slangu považuje Bečka speciální druh činnosti, která vyžaduje stabilní kolektiv a speciální pracoviště, na kterém je činnost hlavním objektem mluveného projevu členů skupiny scházejících se ve speciálním prostředí. Určitý druh činnosti není vázán pouze na pracovní prostředí, ale i na zájmovou činnost.

53) Např. v HUBÁČEK, J., 1979, 12.

54) Viz OBERPFALCER JÍLEK, F., 1932, 27.

55) Viz OBERPFALCER JÍLEK, F., 1932, 28.

56) Viz OBERPFALCER JÍLEK, F., 1932, 27n.

57) Viz OBERPFALCER JÍLEK, F., 1934, 312.

58) Viz BEČKA, J. V., 1978, 2.

59) Viz BEČKA, J. V., 1987, 7.

Slang, který vznikne na základě speciální činnosti, je používán pouze v jednom daném prostředí, mimo něj užívají členové skupiny jinou variantu národního jazyka.⁶⁰ Typickým znakem slangu je dle Bečky i slangová nomenklatura,⁶¹ která se vytvoří po určité době ve většině stabilnějších kolektivů. Tato nomenklatura se týká činností, zájmů, společných zkušeností a prožitků členů speciální skupiny. Speciální slovní zásoba má dle Bečky převážně praktický ráz, který vyplývá z potřeby rychlého dorozumění. Slangová nomenklatura je úzce spojena se třemi výše jmenovanými podmínkami pro vznik slangu. Pokud laik osobně nezná alespoň jednu z těchto okolností, nemůže slangové slovní zásobě porozumět. Bečka rozlišuje *slangy profesionální neboli pracovní, jimiž se dohovořují účastníci i při vlastní práci, a slangy zájmové, jimiž se dohovořují účastníci mimo vlastní práci*.⁶² Sám je ale zastáncem širšího pojetí slangu, protože i profesní slangy *mají silně vyvinutou stránku expresivní a tu od stránky profesní nelze oddělovat*.⁶³ Na III. konferenci o slangu a argotu v Plzni v roce 1984 položil však Bečka nepřímou otázku, zda můžeme řadit ke slangům i *takové slangy, jejichž základem není specifická práce v pravém slova smyslu, nýbrž jen zájmová činnost*.⁶⁴ Jako příklad uvádí kartářský a rybářský slang, u kterých se slangová slovní zásoba neprojevuje v takové míře, v jaké bychom to čekali, členové skupiny mluví mezi sebou běžnou mluvou s příměsí několika slangismů. Bečka pro takovýto typ slangu užívá termín slang pracovní zájmový, do něhož řadí slangy, *jejichž základem je specifická práce, ale při níž se musí mluvit spisovně (slang studentský, vojenský)*.⁶⁵ Termín slang pracovní zájmový ale žádný další lingvista dále nerozvádí.

3.3

Širším, resp. užším, pojetím slangu a dalšími terminologickými otázkami se zabývá i Přemysl Hauser, který užívá pojmu slang *pro označení sociálně diferencované slovní zásoby souhrnně*,⁶⁶ je tedy zastáncem širšího pojetí slangu. Hauser se také domnívá, že je rozlišování slangu z hlediska jeho nositelů nepřesné, protože odborná literatura řadí ke slangu v užším slova smyslu i slang studentský a vojenský, jehož členové netvoří zájmové skupiny. Proto navrhuje soustředit se hlavně na jazykové rozdíly u obou skupin. Stejně jako L. Dvonč⁶⁷ a autoři *České mluvnice* (viz dále) i Přemysl Hauser odmítá termín sociální nářečí jako synonymní termín pro slang v širším slova smyslu a zároveň jako protějšek

60) Viz BEČKA, J. V., 1987, 7.

61) Nomenklatura – názvosloví.

62) Viz BEČKA, J. V., 1987, 6.

63) Viz BEČKA, J. V., 1987, 6.

64) Viz BEČKA, J. V., 1987, 9.

65) Viz BEČKA, J. V., 1987, 6.

66) Viz HAUSER, P. 1980, 23.

67) Viz DVONČ, L., 1957, 180–183.

termínu nářečí zeměpisná. Použití termínu nářečí je v tomto případě chybné, protože *slang není strukturální jazykový útvar jako zeměpisná nářečí, nemá svou mluvnickou stavbu ani vlastní úplnou slovní zásobu*.⁶⁸ Slang disponuje pouze omezenou slovní zásobou, která je navrstvená na slovní zásobu nářečí nebo obecné češtiny.

3.4

Nejrozsáhlejší literaturu zabývající se převážně otázkami slangu nalezneme u J. Hubáčka. O jeho názorech na slang čteme již ve sborníku z I. plzeňské konference o slangu a argotu konané v roce 1977 (stať nese název *Aspekty slangu*).⁶⁹ Shrnutí myšlenek z příspěvků pronesených na této konferenci nalezneme např. v publikaci *O českých slanzích*.⁷⁰ Jedním z jeho nejnovějších příspěvků je heslo v *Encyklopedickém slovníku češtiny*⁷¹ z roku 2002 (o něm viz níže), v němž sumarizuje dosavadní poznatky o slangu a částečně i o argotu, nebo *Výběrový slovník českých slangů*⁷² z roku 2003. V našem shrnutí Hubáčkových názorů na slang budeme převážně vycházet z jeho příspěvků na plzeňské konferenci a z již zmiňované publikace *O českých slanzích*.⁷³ Při stanovování definice slangu upozorňuje J. Hubáček na několik terminologických problémů, o kterých se zmiňují i jiní autoři. Jedním z nich je řada více či méně synonymních termínů, jako např. *sociální nářečí, společenské nářečí, speciální nářečí, vrstevná nářečí, společenská mluva, pracovní mluva, vrstevná mluva aj.*⁷⁴ Dalším problémem je otázka, zda považovat termín slang za zastřešující termín pro profesionální (profesní) slang a slang zájmový (skupinový), anebo tyto dva slangy přísně rozlišovat. J. Hubáček definuje slang jako *svěbytnou součást národního jazyka, jež má podobu nespisovné vrstvy speciálních pojmenování realizované v běžném (nejčastěji polooficiálním a neoficiálním) dorozumívacím styku lidí vázaných stejným pracovním prostředím nebo stejnou sférou zájmů a sloužící jednak specifickým potřebám jazykové komunikace, jednak jako prostředek vyjádření příslušnosti k prostředí či k zájmové sféře*.⁷⁵ Jak sám píše, je možné dělení na slang profesionální a slang zájmový pouze naznačeno, *nikoli však zdůrazněno, neboť jednoznačná a praktická kritéria tohoto třídění nebyla doposud dostatečně formulována*.⁷⁶ J. Hubáček dále stanovuje dvě základní hlediska – hledisko jazykové a hledisko mimojazykové,⁷⁷ dle kterých lze určit, zda se jedná u určité mluvy o slang, či např. nářečí.

68) Viz HAUSER, P., 24.

69) Viz HUBÁČEK, J., 1978, 10–14.

70) Viz HUBÁČEK, J. 1979.

71) Viz ESČ, 2002, 405.

72) Viz HUBÁČEK, J., 2003.

73) Viz HUBÁČEK, J. 1979.

74) Viz HUBÁČEK, J., 1979, 9.

75) Viz HUBÁČEK, J., 1979, 18.

76) Viz HUBÁČEK, J., 1979, 18.

77) Viz HUBÁČEK, J., 1978, 10n.

Do hlediska jazykového patří

- (a) nespisovnost,
- (b) komunikativní funkčnost,
- (c) hledisko systémovosti,
- (d) snaha o diferenciaci,
- (e) stav, propracovanost, přístupnost a stupeň praktického užívání odborného názvosloví,
- (f) snaha o vyjádření expresivity a
- (g) snaha vyhovět specifické povaze mluvených jazykových projevů.

Mimojazykovými hledisky rozumíme

- (a) stupeň uzavřenosti prostředí,
- (b) složení příslušníků slangového prostředí a
- (c) psychologické aspekty.

Slang můžeme dle Hubáčka diferencovat i vnitřně na základě dalších základních kritérií,⁷⁸ kterými jsou

- (a) povaha prostředí a motivace,
- (b) míra nespisovnosti,
- (c) stáří skupiny, resp. slangu,
- (d) expresivita slangismů,
- (e) forma slangových názvů a
- (f) pojmenovovací postup a tvoření.

Předkládaná hlediska tudíž badateli umožňují charakterizovat mluvu do posledního detailu, zároveň jsou pro něj i návodem pro stanovení, zda se jedná o zájmový slang, či profesní mluvu. J. Hubáček ale upozorňuje, že dělení na slangismy a profesionalismy nesmíme považovat za stoprocentní, *protože se v neoficiálních projevech téhož prostředí pracovního často objevují i názvy motivované nejen snahou o výrazovou úspornost a jednoznačnost*

78) Viz HUBÁČEK, J., 1988, 8n.

(názyvy profesní), ale i jazykovou hrou a emocionalitou a naopak, oblast zájmové činnosti často vyžaduje i názvy motivované nejen jazykovou hrou.⁷⁹ J. Hubáček je u nás považován za experta na železničářský slang.

3.5

Významným příspěvkem do diskuse o volbě společného termínu pro slang a argot je Dvončův článek *K otázce sociálních „nářečí“*⁸⁰ z roku 1957. Autor se zde staví proti používání termínu sociální nářečí pro nespisovnou vrstvu jazyka, konkrétně pro slangy, kterými rozumí profesní mluvu a zájmový slang. Argumentuje tím, že teritoriální nářečí mají vlastní slovní zásobu a gramatickou stavbu, naproti tomu sociální nářečí vlastní slovní zásobu ani gramatickou stavbu nemají a musejí je přejímat z celonárodního jazyka, nebo místního nářečí. Teritoriální nářečí jsou tedy útvary strukturními, sociální nářečí pouze útvary stylovými.⁸¹ Ladislav Dvonč upozorňuje i na to, že samotný termín nářečí je zažitý ve významu teritoriálního nářečí a nikdy nebude mít význam sociálního nářečí. Proto navrhuje používat pro argot a slang souhrnný termín žargon.

3.6

Na Dvončův návrh používat pro argot a slang zastřešující termín žargon reaguje Břetislav Koudela v příspěvku *O tzv. „nářečích sociálních“*,⁸² kde termín žargon striktně odmítá, především proto, že se ho celkem běžně užívá jako synonyma pro argot. V neodborném vyjadřování má pak slovo žargon navíc hanlivý nádech.⁸³ Zároveň navrhuje místo termínu sociální nářečí používat termín sociální nebo speciální styly, protože tzv. sociální nářečí nejsou útvary strukturními, jako jsou nářečí teritoriální. Vedle toho zavádí místo termínu stavovského jazyka nový termín pro mluvu používanou na pracovišti, tedy odborné nebo profesionální sociální styly. Odůvodnění tohoto návrhu už ale neuvádí.

Otázkou volby souhrnného termínu pro slang a argot se zabývá i Česká mluvnice. Slangem autoři rozumí *soubor jazykových prostředků slovních, jichž zpravidla užívají lidé pracující v jistém oboru*.⁸⁴ Autoři ale dále upozorňují, že nelze nazývat tyto typy speciálních prostředků jazykových [...] nářečímí sociálními nebo profesionálními; nářečím, ani řečí nejsou, protože mají jen zvláštní lexikální prostředky.⁸⁵

79) Viz HUBÁČEK, J., 1988, 9.

80) Viz DVONČ, L., 1957, 180–183.

81) Viz DVONČ, L., 1957, 181.

82) Viz KOUDELA, B., 1960, 3–16.

83) Viz KOUDELA, B., 1960, 4n.

84) Viz HAVRÁNEK, B., JEDLIČKA, A., 1960, 8.

85) Viz HAVRÁNEK, B., JEDLIČKA, A., 1960, 8.

3.7

Termín sociální nářečí nalezneme i v publikaci Františka Cuřína *Vývoj českého jazyka a dialektologie*⁸⁶ z roku 1964. Slang řadí do tzv. sociálních nářečí, tedy do *souborů výrazových prostředků, které vznikly v souvislosti se společenským, sociálním rozvrstvením nositelů jazyka*.⁸⁷ Užívání těchto sociálních nářečí, tedy stavovských jazyků (profesionální nářečí), slangů a argotu, je omezeno na vzájemný společenský styk. Sociální nářečí mají hlavně specifickou slovní zásobu, jsou to útvary nestrukturní, protože nemají vlastní gramatickou stavbu a jádro slovní zásoby. Jak gramatickou stavbu jazyka, tak i jádro slovní zásoby přebírají z jiných vrstev národního jazyka. V příspěvku z I. konference o slangu a argotu⁸⁸ ale žádá, aby tato nespisovná vrstva národního jazyka byla pojmenována jiným termínem než sociální nářečí. Přesto ale dál tento termín používá, i když je z jeho poznámek patrné, že s tímto termínem nesouhlasí.

3.8

V roce 1973 uveřejnil Václav Křístek ve Slovu a slovesnost článek *Poznámky k problematice argotu a slangů*,⁸⁹ v němž shrnul dosavadní poznatky a názory na slangy a argot. V. Křístek poukazuje na stále nedostatečnou jednotu v oblasti základní terminologie těchto jazykových útvarů, která vyplývá z velké pestrosti, zejména v oblasti slangů. Autor rozlišuje mezi mluvou užívanou během pracovního procesu, neboli profesní mluvou (např. slang hornický, lékařský), a mluvou v zájmových skupinách, např. slang vojenský, studentský. V obou těchto oblastech slouží slang jako *specifická forma dorozumívání*.⁹⁰ V. Křístek ve svém článku dále poukazuje na několik terminologických problémů, se kterými se tehdejší sociolingvistika potýkala. Jedním z nich je používání termínu hantýrka pro argot, protože je s ním spojen *pejorativní – citový příděch*.⁹¹ Podobná situace je v používání termínu žargon, který slovníky PS a SSJČ považují za *nespisovný, familiární, popř. nonšalantní způsob vyjadřování*.⁹² Termíny hantýrka a žargon jsou tedy označení nikoliv zařazující, ale hodnotící, a to negativně, a proto by neměly být dle autora používány jako termíny. Jako další mezeru v jazykovědné terminologii uvádí autor chybějící souhrnný název pro slang, argot a profesionální mluvu. Nejsou to ani strukturní útvary, jako je např. nářečí, jsou to spíše *zvláštní lexikální útvary*.⁹³ Jako jedna z možností, pokud je třeba uvést souhrnné označení, se volí pojem

86) Viz CURÍN, F., 1977.

87) Viz CURÍN, F., 1977, 164.

88) Viz CURÍN, F., 1978, 8–9.

89) Viz KRÍSTEK, V., 1973, 98–103.

90) Viz KRÍSTEK, V., 1973, 98.

91) Viz KRÍSTEK, V., 1973, 101.

92) Viz KRÍSTEK, V., 1973, 101.

93) Viz KRÍSTEK, V., 1973, 101.

sociální, společenské nebo vrstevné nářečí.⁹⁴ Toto označení je ale nepřesné. Dle V. Křístka by bylo tedy nejlepší respektovat nynější tradici a zůstat u termínů slang a argot, tedy respektovat jejich nápadné odlišnosti a nehledat společný termín, který by je setřel.

3.9

S termínem sociální nářečí se znova setkáme v příspěvku Jaroslava Suka *Skupinová mluva a její výzkum*,⁹⁵ o kterém jsme se zmínili již výše. Suk zde zavádí tento termín, který na počátku ani on sám nepokládal za vhodný, pro jeho jistou obratnost ho ale navrhuje pro mluvu různých sociálních vrstev.⁹⁶ Bližší odůvodnění jeho zavedení, či vyvrácení námitky, že termín nářečí je spojen se strukturními útvary národního jazyka, ale neuvádí.

3.10

Nejnoveji zmiňuje termín sociální nářečí Jaroslav Hubáček v *Encyklopedickém slovníku češtiny*, v hesle Slang (viz výše). Slangem zde J. Hubáček rozumí jak mluvu profesní, tedy profesionální slang, tak i mluvu určité společensky kladně hodnocené skupiny lidí spojených určitým zájmem, tedy slang zájmový. Dle Hubáčka je *slang označován i jako sociální nářečí (sociolekt, dříve též společenské nářečí, speciální nářečí, vrstevné nářečí, pracovní nářečí, vrstevná mluva [...]) dokladem stále aktuální potřeby lexikální diferenciace zejména v ústní komunikaci*.⁹⁷

3.11

Na poslední plzeňské konferenci o slangu a argotu přednesl J. Hubáček příspěvek *K současnému stavu zkoumání sociolektů*,⁹⁸ kde uvádí zastřešující termín pro profesionální mluvu, slang v užším slova smyslu, tedy pro zájmový slang, a argot, totiž sociolekt. Protože si plzeňská konference klade za cíl posunout výzkum slangu a argotu kupředu a zároveň sjednotit používanou terminologii, naskýtá se teď otázka, zda tento zastřešující termín, tedy sociolekt, ostatní sociolingvisté přijmou.

4.

Jak jsme si mohli všimnout, výzkum slangu a argotu u nás se od počátku potýká s několika terminologickými problémy. Jako pojmenování mluvy používané na pracovišti se proti termínu stavovské jazyky prosadil termín profesní mluvy, který i dle mého názoru vhodněji reflektuje speciální prostředí, o kterém mluví Bečka. Pro budoucí výzkum slangu

a argotu v české sociolingvistice by bylo vhodné, aby vymezení zastřešujícího termínu pro slang a argot přestalo být jedním z hlavních témat české sociolingvistiky. Až do posledního ročníku plzeňské konference o slangu a argotu se zdálo, že sociolingvisté nenaleznou zastřešující termín pro slang a argot. Termín sociální nářečí se neustále vrací, aby byl hned zase zatracen. Zda se ujme Hubáčkem navrhovaný termín sociolekt, ukáže až čas. Tento návrh pokládám za vhodný i vzhledem k tomu, že ve světové sociolingvistice je to běžně přijímaný termín. Díky tomu by se český výzkum slangu a argotu ještě více přiblížil světové sociolingvistické terminologii.

Literatura

- BEČKA, J. V. (1978): Slangy, podmínky jejich vzniku a vývoje, in: Klimeš, L., ed., Sborník přednášek z I. konference o slangu a argotu v Plzni v září 1977, s. 2–7, Plzeň: Pedagogická fakulta.
 BEČKA, J. V. (1987): Slang a diferenciace v běžné mluvené řeči, in: Klimeš, L., ed., Sborník přednášek z III. konference o slangu a argotu v Plzni 14.–17. ledna 1984, s. 4–10, Plzeň: Pedagogická fakulta.
 BERNSTEIN, B. (1971): *Class, Codes and Control: Theoretical Studies Towards A Sociology Of Language*. New York: Routledge and Kegan Paul Ltd.
 BERNSTEIN, B. (1973): *Class, Codes and Control: Applied Studies Towards A Sociology Of Language*. New York: Routledge and Kegan Paul Ltd.
 BREDLER, F. (1914): *Slovník české hantýrky (tajné řeči zlodějské)*. Železný Brod: Ferdinand Krompeř.
 CURRIE, C. Haver (1952): *Projection of Sociolinguistics: Relationship of Speech to Social Status*. *Southern Speech Journal*, 18: 28–37.
 CUŘÍN, F. (1977): *Vývoj českého jazyka a dialektologie*. 4. vyd. Praha: SPN.
 CUŘÍN, F. (1978): Několik poznámek argotu a slangu, in: Klimeš, L., ed., Sborník přednášek z I. konference o slangu a argotu v Plzni konané 22.–23. 9. 1977, s. 8–9, Plzeň: Pedagogická fakulta.
 DVONČ, L. (1957): K otázce sociálních „nářečí“. *SaS*, 18: 180–183.
 Fishman, Joshua A. (1970): *Sociolinguistics. Brief Introduction*; Rowley/Mass. 1970.
 HÁLA, J., SOUDKOVÁ, P. (2002): Jak mluví čeští vězni. *České vězennství*, č. 4, 2002, příloha.
 Halliday, M. A. K. (1978): *Language as Social Semiotic: the social interpretation of language and meaning*. London: Edward Arnold.
 HAUSER, P. (1980): *Nauka o slovní zásobě*. 1. vyd. Praha: SPN.
 HAVRÁNEK, B., JEDLIČKA, A. (1960): *Česká mluvnice*. 1. vyd. Praha: SPN.
 HUBÁČEK, J. (1978): *Aspekty slangu*, in: Klimeš, L. ed., Sborník přednášek z I. konference o slangu a argotu v Plzni 22.–23. 9. 1977, s. 10–14, Plzeň: Pedagogická fakulta.
 HUBÁČEK, J. (1979): *O českých slanzích*. Ostrava: Profil.
 HUBÁČEK, J. (1987): K vnitřní diferenciaci slangu, in: Klimeš, L., ed. Sborník z III. konference o slangu a argotu v Plzni 24.–27. 1. 1984, s. 12–19, Plzeň: Pedagogická fakulta.
 HUBÁČEK, J. (1988): *Malý slovník českých slangů*. Ostrava: Profil.
 HUBÁČEK, J. (2008): K současnému stavu zkoumání sociolektů, in: Chýlová, H., ed. Sborník přednášek z VIII. konference o slangu a argotu konané v Plzni ve dnech 26.–27. února 2008, s. 4–7, Plzeň: Vydavatelství Západočeské univerzity v Plzni.
 JAKLOVÁ, A. (1999): Budeme argot nově definovat? *SaS*, 60: 293–300.
 JUDA, K. (1902): *Tajná řeč (hantýrka) zlodějů a šibalů*. *Český lid*, 11, s. 139–146; dostupné on-line <http://tyfoza.no-ip.com/ceskylid/html/knihy/ceskylid11/texty/0078-0156.htm> (rev. 14.5. 2010).
 KLIMEŠ, L. (1997): *Komentovaný přehled výzkumu slangu v Československu, v České republice a ve Slovenské republice v letech 1920–1996*, Plzeň: Vydavatelství Západočeské univerzity v Plzni.
 KOLEKTIV (2002): *Encyklopedický slovník češtiny*. 2. vyd. Praha: Nakl. Lidové noviny.
 KOLEKTIV (2006): *Slovník nespisovné češtiny*. Praha: Maxdorf.
 KOUDELA, B. (1960): O tzv. „nářečích sociálních“, in: Sborník pedagogického institutu v Ústí nad Labem, s. 3–16, Praha: SPN.
 KRÁTKÝ, R. (2004): *Hantýrka pro samouky*. Praha: Paseka, 2004; první vydání v roce 1964.
 KRÍSTEK, V. (1973): *Poznámky k problematice argotu a slangů*. *SaS*, 34: 98–103.
 Labov, W. (1966): *The Social Stratification of English in New York City*. Washington D.C.
 OBERPFALCER, F. (1934): *Argot a slang*. In: *Československá vlastivěda, díl III. – Jazyk*, s. 311–375, Praha: Sfinx Bohumil Janda.
 OBERPFALCER, F. (1932): *Slang a argot*. In: *Jazykozpyt*, s. 26–31, Praha: Jednota čes. filologů.
 OUREDNÍK, P. (1992): *Šmírbuch jazyka českého*. Praha: Ivo Železný, 1. vydání vyšlo v exilu, Paříž: Edice K, 1988.
 PODZIMEK, J. (1937): *Slovníček „Světská hantýrka“*. *Bezpečnostní služba*, 7, 1937, příloha.

94) Viz KRÍSTEK, V., 1973, 101.

95) Viz SUK, J., 1995, 23–27.

96) Viz SUK, J., 1995, 25.

97) Viz EŠČ, 2002, 405.

98) Viz HUBÁČEK, J., 2008, 4–7.

- PŘÍRUČNÍ SLOVNÍK JAZYKA ČESKÉHO (1953–1955). Praha: SPN.
- PUCHMAJER, J. A. (1821): Romani Čib das ist: Grammatik und Wörterbuch der Zigeuner Sprache, nebst einigen Fabeln in derselben. Dazu als Anhang die Hantýrka oder die českische Diebessprache. Praha: Fürstbischöfliche Buchdruckerei.
- RIPPL, E. (1926): Zum Wortschatz des tschechischen Rotwelsch. Liberec: Verlag Gebrüder Stiepel.
- SALZMANN, Z. (1996): Jazyk, kultura a společnost. Český lid – suplement, 83: 211s.
- SKALIČKA, V. (1974): Jazyk a společnost. SaS, 35: 85–87.
- SKALIČKA, V. (1975): Hranice sociolingvistiky. SaS, 36: 110–115.
- SLOVNÍK SPISOVNÉHO JAZYKA ČESKÉHO (1960–1966). Praha: Academia, 1. vyd.
- SUK, J. (1973): Několik slangových slovníků. Praha: Inverze; první vydání v samizdatu v roce 1973.
- SUK, J. (1995): Skupinová mluva a její výzkum, in: Klimeš, L., ed., Sborník přednášek z V. konference o slangu a argotu v Plzni 7.–9. února 1995, s. 23–27, Plzeň: Vydavatelství Západočeské univerzity.
- Švejcer, A. D., Nikolskij, L. B. (1983): Úvod do sociolingvistiky. Praha: Svoboda; orig. (1978) Vvěděniye v sociolingvistiku, Moskva.
- TREIMER, K. (1937): Das tschechische Rotwelsch. Heidelberg: Carl Winter's Universitätsbuchhandlung.
- TROST, P. (1995): Argot a slang, in: Studie o jazycích a literatuře. Praha: Torst, 1995, s. 10–13; poprvé uveřejněna 1935, SaS, 1: 240–242.
- TROST, P. (1995): O pražském zgotizování, in: Studie o jazyce a literatuře. Praha: Torst, 1995, s. 7–9; poprvé uveřejněna 1935, SaS, 1: 106–108.

Zdeněk Šimek

Pozitivismus jako společenský jev

Abstract

This entry entraps 1) crucial moments of existence of philosophy and science in the recent society; 2) problems of contraposition of philosophy and science in the contemporary western society; 3) problems of consolidation of results of science and philosophy as results of comprehensive knowledge of humanity. Philosophy of positivism does not entirely philosophical (or historical) trend, but primarily theoretical and methodological base. Important are views and doctrines too, in the western society consider by way of views and doctrines of science. Along is constantly mention about postmodern philosophy and mention about overcoming of the classical positivism.

Keywords: science, philosophy, methodology, epistemology, positivism, classical positivism, theory of science

Klíčová slova: věda, filozofie, metodologie, epistemologie, pozitivismus, klasický pozitivismus, teorie vědy

1. Cíl

Příspěvek se pokouší zachytit některé důsledky pozitivistické tradice ovlivňující současné laické i odborné uvažování v západní společnosti. Implicitním prvkem analýzy jsou tak základní hodnotové a kulturní preference společnosti. V tomto smyslu je pozitivismus pojímán nikoliv jako filozofický či teoretický směr, nýbrž primárně jako teoreticko-metodologické